

TERMÍN: 05.08.2022

xx32355xx
Recenzia A
Dávid Martinák
david.martinak@minedu.sk

*Prosím nezasahujte do tejto tabuľky*RECENZENT/KA (meno a priezvisko, pozícia, inštitúcia): **Dávid Martinák**NÁZOV MATERIÁLU: **Ako zabezpečiť každému dieťaťu čo najlepší štart?**TYP VÝSTUPU*[1]: **analýza**

(pri spoločných výstupoch uviesť aj typy individuálnych vkladov):

ANALYTICKÝ ÚTVAR, REZORT: **Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR - Inštitút sociálnej politiky**AUTORI/KY: **Katarína Gajdošová**

SPOLUAUTORI/KY: - ; - ; - ; -

RECENZNÝ FORMÁT*[2]: **2****PRIPOMIENKY:**

P.č	Pripomienka sa vzťahuje k (strana, odsek):	Text pripomienky*[3]	Odôvodnenie pripomienky	Vysporiadanie sa s pripomienkou*[4]
1	Všeobecná	Odporúčam sprehľadniť štruktúru textu a zamedziť opakovaniu niektorých zistení na rôznych miestach v texte. Vzhľadom na uvedené vidím priestor na zostručnenie textu.	Ide o pomerne rozsiahly text, pričom viaceré informácie sa vyskytujú na viacerých miestach v texte, čo narúša čitateľnosť. Napr. benefity raného vzdelávania sa popisujú v časti 3.2, ale zároveň sa nachádzajú aj v častiach	pripomienka bola akceptovaná Štruktúra práce bola zmenená na prehľadnejšiu, text bol zostručnený

			2.2, 3.4. Zamedzenie opakowaniu rovnakých informácií navyše zostruční text, čo tiež môže zlepšiť čitateľnosť dokumentu. Názvy niektorých podkapitol navyše príliš nekorešpondujú s ich obsahom (viď pripomienky nižšie).	
2	Všeobecná	Odporúčam do úvodu uviesť čo je motiváciou a cieľom analýzy.	Zvýšenie prehľadnosti textu.	pripomienka bola čiastočne akceptovaná Cieľ analýzy doplnený do úvodu.
3	Všeobecná	Odporúčam zaviesť slovník pojmov buď do boxu alebo prílohy.	Niektoré pojmy ako včasná intervencia, raná starostlivosť, rané vzdelávanie, predškolské vzdelávanie by si zaslúžili jednoznačnú definíciu na jednom mieste v texte. Uľahčilo by to orientáciu pre čitateľa neznalého problematiky.	pripomienka bola akceptovaná Pridaný slovník pojmov.
4	Zhrnutie	Navrhujem vypustiť „, a to najmä v podobe vhodného pomeru počtu detí na jedného opatrovateľa.“	V súvislosti s kvalitou sa v texte spomína viacero aspektov (kvalifikovanosť, odmeňovanie zamestnancov) tu je však vybraný iba aspekt vhodného počtu detí na jedného opatrovateľa a nie je mi jasné prečo by mal byť tento ten najdôležitejší.	pripomienka bola akceptovaná Text bol upravený na príslušných miestach. „Aby mohol systém raného vzdelávania a starostlivosti plniť svoje funkcie vrátane zvyšovania životných

				šancí detí zo znevýhodneného prostredia, okrem dostatočnej kapacity je potrebné zaistiť zodpovedajúcu kvalitu zariadení, vrátane vhodného pomeru počtu detí na jedného opatrovateľa.“
5	2.1, str. 8	Upraviť tvrdenie „Detský vek býva členený na vek do 3 rokov a nad tri roky.“	Detský vek (0-18 rokov) sa zvykne rozdeľovať aj na viac skupín. Tu skôr ide o ranný a predškolský vek?	pripomienka bola akceptovaná Text bol upravený na príslušných miestach: „Detský <i>raný</i> vek býva členený na vek do 3 rokov a nad 3 roky ... „
6	2.2, str. 9	Pri vete „Návratnosť niektorých realizovaných programov bola v minulosti až 17 dolárov na 1 investovaný dolár, v súčasnosti možno podľa A. Karoly (2016) realisticky očakávať návratnosť predškolských programov ranej intervencie minimálne 3-4 USD.“ odporúčam doplniť interpretáciu	Ako čitateľ by som ocenil informáciu, čo je dôvodom poklesu? Ide napríklad o masovejšie rozšírenie programov a súvisiaci problém so zabezpečením kvalifikovaného personálu?	pripomienka bola akceptovaná Do textu bola pridaná poznámka: „Takáto úroveň návratnosti je v súlade s odhadmi CBA modelu WSIPP (Inštitút verejných politík štátu Washington), na ktorom sa autorka A. Karoly podieľala. Príčinu nižšej očakávanej miery návratnosti vidí autorka najmä v tom, že Perry program pracoval

		prezentovaného poklesu návratnosti predškolských programov.		so skupinou 123 detí, kým programy v praxi sú zamerané na širšiu populáciu detí.“
7	Graf 1	V legende grafu je potrebné nahradiť termín vzdelanie 3. stupňa zodpovedajúcim termínom, napr. vysokoškolské vzdelanie.	3. stupeň vzdelania nie je zaužívaný termín pre VŠ vzdelanie. Odporúčam preformulovať na terciárne alebo vysokoškolské vzdelanie.	pripomienka bola akceptovaná Popisky ku grafu boli upravené na „VŠ vzdelanie“.
8	3.2	Odporúčam najskôr v každej časti podkapitoly 3.2 „Benefity ranej starostlivosti a vzdelávania“ začať pomenovaním a evidenciou, že rané vzdelávanie môže byť účinným nástrojom prinášajúci daný benefit (napr. znižovanie nerovností vo vzdelávaní) a až následne zasadiť potenciálny benefit do kontextu SR (napr. že nerovnosti sú v SR vypuklý problém pretože...). Aktuálne je to skôr naopak Alternatívou je premenovanie podkapitoly.	Podkapitola aktuálne pôsobí skôr ako prehľad rôznych problémov vo vzdelávaní v SR než prehľad benefitov raného vzdelávania. Niektoré časti podkapitoly nesúvisia s jej názvom a pomenúvajú skôr než benefity raného vzdelávania problémy súčasného nastavenia inštitucionálneho rámca.	pripomienka bola akceptovaná Štruktúra práce vrátane pôvodnej kapitoly 3.2 bola zmenená.
9	3.5	Odporúčam spresniť polemiку o univerzálnom vs. cieleňom prístupe v kontexte SR.	V odseku sa spomína vyššia návratnosť prostriedkov v prípade zacielených programov, v ďalšej vete však zasa, že pozitívny dopad na spoločnosť môže byť menší ako v prípade univerzálnych programov. Autorka zrejme mala na mysli	pripomienka bola akceptovaná Text bol upravený na príslušných miestach.

			<p>vyššiu ekonomickú návratnosť na 1 dieťa v prípade zacielených programov. V takom prípade to navrhujem uviesť.</p> <p>Tiež tvrdenie „nedochádza k šíreniu pozitívnych dopadov do širšieho sociálneho okruhu“ odporúčam preformulovať tak, aby bolo jasné, že stanovenie podmienok na čerpanie môže vylúčiť z účasti na programe aj deti, ktoré by z účasti potenciálne mohli benefitovať.</p> <p>Problém možnej segregácie odporúčam v kontexte SR viac zdôrazniť (tu sa dá odkázať na Revíziu výdavkov na skupiny ohrozené chudobou alebo soc. vylúčením).</p>	<p>„Výhodou takéhoto systému sú nižšie náklady a vyššia návratnosť vynaložených prostriedkov <i>na jedno dieťa</i>. Celkový pozitívny dopad na spoločnosť však môže byť menší, <i>zúženie cieľovej populácie detí zabráni šíreniu pozitívnych dopadov do širšieho sociálneho okruhu</i>, a tiež sa zvyšuje riziko socioekonomickej a etnickej segregácie v takýchto programoch (Leseman & Slot, 2020).“</p> <p>pripomienka bola akceptovaná</p> <p>Riziko segregácie bolo zdôraznené v texte aj v odporúčaníach.</p> <p>„Na Slovensku napriek snahám o desegráciu stále dochádza k priestorovej segregácii žiakov z marginalizovaných rómskych komunit v rámci</p>
--	--	--	---	---

				<p>vzdelávacieho systému a tiež ich nadmerného zastúpenia v špeciálnom prúde školstva (Ministerstvo financií SR, 2020, s. 55). Dá sa preto očakávať, že existuje značné riziko vzniku segregovaných zariadení v oblasti ranej výchovy a vzdelávania.</p> <p>K segregácii v tejto oblasti dochádza v určitej miere aj v krajinách, ktoré vynakladajú dlhodobé úsilie na zrovnoprávenie šancí detí z rôznych skupín obyvateľstva, ako napr. v Nemecku (Nebe, 2022) a v Nórsku (Drange & Telle, 2020). V prípade Nórska tak univerzálny systém raného vzdelávania a starostlivosti financovaný z verejných zdrojov dokáže znížiť socioekonomickú segregáciu z pohľadu participácie detí na vzdelávaní, rozdiely sa</p>
--	--	--	--	---

				<p>však presunú do rozdielov v kvalite navštevovaných zariadení. Deti z rodín s vyšším socioekonomickým statusom sa zhlukujú v kvalitnejších vzdelávacích zariadeniach a to aj nad rámec segregácie v oblasti bývania. Deje sa to predovšetkým vďaka aktivite rodičov s vyšším statusom a ich lepšiemu prístupu k informáciám. Podľa autorov Drange a Telle je preto pri prijímaní detí do zariadení potrebné vykonávať aktívne opatrenia na zamedzenie segregácii.“</p>
10	Graf 9	<p>Ak je to možné, odporúčam do grafu pridať aj kategóriu ranej starostlivosti nezaradenej do ISCED a upraviť legendu.</p>	<p>Graf rozlišuje medzi jasľami a škôlkami, čo podľa mňa nie úplne korešponduje so zdrojom, ktorý rozlišuje medzi ISCED 01 a ISCED 02. Vo viacerých krajinách vrátane SR je však v zdrojových dátach pri ISCED 01 uvedené „not applicable“. V texte na str. 23 sa však uvádza aj raná starostlivosť mimo ISCED, ktoré sa však</p>	<p>pripomienka bola akceptovaná</p> <p>Do grafu boli pridané korektné popisky ISCED01 a ISCED02. O výdavkoch na jasle mimo ISCED</p>

			v grafe nenachádza. Práve v prípadoch krajín s „not applicable“ statusom by takýto údaj bol užitočný.	neeexistujú spoľahlivé údaje.
11	5.1, str. 28	Pri zmienke o prieskume ISP odporúčam uviesť aj základné závery v kontexte využívania služieb zariadení ranej starostlivosti.	V texte sa odkazuje na prieskum ISP avšak závery z neho sa uvádzajú až v ďalších častiach. Nemá príliš význam spomínať prieskum v tejto časti bez uvedenia zistení.	pripomienka bola akceptovaná Informácia o prieskume bola napokon odstránená.
12	5.2, str. 28	Nielen tu, ale v celom dokumente nie je spomenutá možnosť starostlivosti o dieťa v detských skupinách, ktorá sa vzťahuje na deti od narodenia až po povinné predprimárne vzdelávanie.	Nemám informácie na koľko je táto služba využívaná, ale vzhľadom na jej charakter je zrejme vhodné ju v dokumente spomenúť.	pripomienka bola akceptovaná V časti 3 (str. 21-22) bola pridaná informácia o detských skupinách. Údaje o tejto forme sociálnej služby zatiaľ neexistujú.
13	Tabuľka 2	Priemerný mesačný počet pracujúcich rodičov detí do 36 mesiacov a tým pádom sumu vyplatených prostriedkov týmto osobám z použitých dát podľa môjho názoru nie je možné spoľahlivo vyhodnotiť. Odporúčam preto použiť iný spôsob identifikovania pracujúcich osôb poberajúcich RP (napr. spomínanú nepublikovanú štúdiu ISP).	Problém je v rozdielnom definovaní „zamestnanca“ na účely žiadosti o RP a na analytické účely. Status zamestnanca zo žiadosti o RP nemusí nevyhnutne zahŕňať osoby, ktoré v čase žiadosti vykonávali platené zamestnanie. Napr. pri prechode z materskej na rodičovskú dovolenku sa v žiadosti uvádza štatút zamestnanec, ktorý sa viaže na platnosť pracovnej zmluvy a nie na to či osoba reálne v danom čase vykonáva pracovnú činnosť.	pripomienka bola čiastočne akceptovaná V poznámke pod čiarou bol doplnený aj tento problém. „Nie je tiež jasné, nakoľko údaje zo žiadosti o RP reflektujú skutočný zamestnanecký status žiadateľa.“ „... a údaje o ekonomickej aktivite žiadateľa tiež nie sú nijakým spôsobom validované.“ (str. 28)

			Pre analýz v oblasti trhu práce je tak takáto osoba neaktívna. Okrem toho platí ďalšie obmedzenie, ktoré autorka v texte transparentne uviedla, že žiadosť o RP sa vyplní v jednom časovom bode a status sa odvtedy môže prirodzene meniť. Slabinu týchto dát demonštruje aj nezachytenie zmeny správania a preferovanie RP pred príspevkom na starostlivosť o dieťa po zvýšení úrovne RP.	
14	5.2, str. 30	Upraviť vetu „Obec môže na deti do 3 rokov vyčleniť na základe VZN vyššiu sumu.“	Tvrdenie evokuje, že ide buď o rovnakú alebo vyššiu sumu, avšak obec môže vyplatiť aj nižší objem finančných prostriedkov, keďže tieto nie sú účelovo viazané. Navyše toto sa vzťahuje iba na MŠ v zriaďovateľskej pôsobnosti obce.	pripomienka bola akceptovaná Text bol upravený na príslušných miestach. „Obec môže na deti do 3 rokov v materských školách v zriaďovateľskej pôsobnosti obce vyčleniť na základe VZN aj vyššiu alebo nižšiu sumu.“
15	5.2, str. 30	Upraviť vetu „Keďže neexistuje informácia o počte 2 ročných detí v hmotnej núdzi, ktoré navštevujú materské školy ...“ na „Keďže neexistuje verejne dostupná informácia o počte 2 ročných detí v hmotnej núdzi, ...“	Takéto informácie existujú len nie sú verejne dostupné. Na IVP údajmi disponujeme (prepájame údaje na základe dohody s UPSVR s našimi registrami), ale v prípade 2-ročných detí ide o veľmi malý počet detí (<20).	pripomienka bola akceptovaná Text bol upravený na príslušnom mieste. „Keďže neexistuje <i>verejne</i> dostupná informácia

				o počte 2 ročných detí v hmotnej núdzi, ktoré navštevujú materské školy, nie je možné odhadnúť, aká časť prostriedkov pripadá na túto vekovú kategóriu.“
16	5.2, str. 31	Časť z prezentovaného poklesu vo vete „Výdavky na rané vzdelávanie zaznamenali od roku 2020 pokles, pravdepodobne vplyvom nižšej účasti detí do troch rokov na ranom vzdelávaní počas pandémie a tiež poklesom záujmu o príspevok na starostlivosť o dieťa.“, môže byť spôsobený aj štrukturálnym zlomom v dátach kvôli úpravám rodičovského príspevku.	Časť poklesu môže byť spôsobená nezachytením zmeny správania v poberaní príspevku na starostlivosť a RP, na čo poukazujem v pripomienke k tabuľke 2.	Doplnené: „...v dôsledku zvýšenia rodičovského príspevku“
17	5.3, str. 31	Keďže povinné predprimárne vzdelávanie má za sebou prvý rok existencie a verejne dáta sú dostupné, nie je potrebné sa odvolávať na očakávania o participácii 2-ročných detí v predprimárnom vzdelávaní pred 3 rokmi. Odporúčam preto podložiť tvrdenie existujúcimi dátami.	V tejto časti sa odvoláva na Varsik (2019), ktorý predpokladá zníženie počtu dvojročných detí v MŠ v dôsledku zaverenia povinného predprimárneho vzdelávania. Keďže však už od septembra 2021 PPV platí, dnes sa už z verejne dostupných dát dá povedať niečo o dopade na dvojročné deti v MŠ. Dáta o počte 2-ročných detí sa nachádzajú navyše v tabuľke 5. Absolútne hodnoty síce zrejme veľa nepovedia o vytlačaní, tu	pripomienka bola akceptovaná Do textu a do poznámky boli pridané doplňujúce údaje (str.21, pozn. 37).

			by viac mohli pomôcť relatívne čísla (napr. podiel 2-ročných v MŠ z celkovej kohorty 2-ročných detí).	
18	5.3, str. 32	Opraviť vecne nesprávne tvrdenie vo vete: „Z oficiálnych zariadení dominujú materské školy (75 % z oficiálnych miest pre deti 0-3 roky), ktoré v prípade kapacitných možností môžu prijať aj dieťa mladšie než 2 roky.“ na ..“môžu prijať dieťa aj vo veku 2 rokov.“	Na predprimárne vzdelávanie sa prijíma dieťa od troch rokov veku, výnimočne možno prijať dieťa od dovŕšenia dvoch rokov veku.	pripomienka bola akceptovaná Text bol opravený: „Z oficiálnych zariadení dominujú materské školy (75 % z oficiálnych miest pre deti 0-3 roky), ktoré v prípade kapacitných možností môžu prijať aj dieťa vo veku 2 rokov.“
19	6, str. 35	V časti „Trendom v zahraničí je postupné zvyšovanie kvalifikácie učiteľov predprimárneho vzdelávania. Aj koncept Učiace sa Slovensko navrhoval v dlhodobom horizonte zvýšenie požadovaných kvalifikačných predpokladov na prácu v MŠ a iných.. „ doplniť aj zmienku o pláne obnovy.	POO ráta so zvýšením kvalifikačných požiadaviek pre pedagogických zamestnancov na VŠ vzdelanie / 10 rokov praxe so zavedením od roku 2029.	pripomienka bola akceptovaná Doplnená zmienka o POO v texte.
20	6, str. 37	V časti „Plánovanie systému raného vzdelávania pre deti vo veku 0-3 rokov, ktorý by mal vyrovnávať sociálne rozdiely medzi deťmi nemá zmysel, ak nebude následne zabezpečené garantované miesto pre 3 ročné deti v materských	V rámci komponentu 6 sa v POO ráta so zavedením právneho nároku na miesto v MŠ aj pre 3-ročné deti.	pripomienka bola akceptovaná Doplnená zmienka o POO v texte.

		školách. Investície do budovania jaslí by v tomto prípade boli zbytočné, ak by neskôr časť detí nemohla pokračovať vo vzdelávaní kvôli kapacitnému nedostatku vo verejných zariadeniach, resp. kvôli finančnej záťaži platieb za súkromné zariadenia.“ doplniť zmienku o POO.		
21	Graf 16	Pridať interpretácie ku grafu v texte alebo ho odstrániť.	Na graf sa v texte nevzťahuje žiadny text, preto pôsobí zbytočne.	pripomienka bola akceptovaná Graf bol odstránený.

CELKOVÉ HODNOTENIE (recenzent/ka vyplní túto časť po vysporiadaní sa s pripomienkami analytickou jednotkou):

Tému recenzovaného výstupu pokladám za aktuálnu a dôležitú. Autorka sa úplne alebo čiastočne vysporiadala so všetkými mojimi pripomienkami k materiálu. Analýzu odporúčam po absolvovaní recenzného workshopu na schválenie.

[1] Výber medzi: 1. analýza (komplexný analytický materiál s návrhmi konkrétnych systémových opatrení); 2. komentár (rozsahovo menší analytický materiál venujúci sa konkrétnemu čiastkovému problému); 3. manuál (metodické usmernenie vyplývajúce z potreby zjednotenia procesov a postupov v konkrétnej oblasti).

[2] Formát 1 pre komentár/manuál (2 recenzenti bez povinného odborného workshopu); Formát 2 pre analýzu (3 recenzenti a povinný odborný workshop).

[3] Do tabuľky značiť pripomienky zásadného metodologického a obsahového charakteru (nie štylistické či gramatické opravy).

[4] Vyplní analytická jednotka: pripomienka bola akceptovaná / pripomienka nebola akceptovaná a zdôvodnenie / pripomienka bola čiastočne akceptovaná a zdôvodnenie.